

TÜRKİYE'DE ÇOCUK SUÇLULUĞU

Dr. Feyyaz GÖLCÜKLÜ

Suç ikanda, alışkanlığın oynadığı rol bilinmektedir; ve gene malûmdur ki en geç ve güç terkedilen alışkanlıklar en erken kazanılanlardır. Bu bakımdan, eğer toplumu suç afetinden korumak, karışık ve çoğu zaman müphem tesirler altında suç işlemek gafletinde bulunan zavallıları düştükleri bu çukurdan çıkarmak istiyorsak; çocuk suçluluğu problemini, problemin muhtaç olduğu dikkat, ihtimam ve önemle ele almak mecburiyetindeyiz.

Beşeri bir olay olan suçun ortaya çıkardığı meseleler muhteliftir:

a) *Suç işlenmeden evvel önlemek.* Bu ancak suç doğuran (criminoğène) faktörlerin peşinen bilinmesiyle mümkündür;

b) Önlenemediği takdirde, suç işleyen şahsı, işlenen suçu ve bu suçla ortaya çıkan suçlu şahsiyeti etraflı bir şekilde tahkik ve tespit gayesiyle, yetkili mercie teslim, yani *kovuşturma*;

c) Meydana konan suç ve suçlu şahsiyete uygun, yani bu kimseyi islah, tedavi veya terbiye edecek *bir tedbirin* (buna ister ceza, ister emniyet tedbiri adı verilsin) *seçilip hüküm altına alınması*;

d) *Bu tedbirin infazı.*

"Büyük", yani moral ve fizik şahsiyeti tam olarak gelişmiş kimse-lerin suçluluğundan ayrı olarak incelenmesi lâzım gelen çocuk suçluluğu üzerinde yapılacak etüdleri de bu noktalardan hareketle yürütmek icap eder.

Günümüzde bir sosyal afet haline gelmiş bulunan çocuk suçluluğunun belirdiği tarihi aşağı yukarı ondokuzuncu yüzyılın başlarına yerleştirebiliriz. Teknik gelişmeler neticesinde büyük merkezlere akın hareketi; ve bu merkezlerde kesif işçi mahallelerinin teşekkülü; bu mahallelerdeki moral ve maddi hayat şartlarının kötülüğü; ana ve babanın fabrikada çalışmasıyla aile terbiye ve ihtimamından mahrum kalan çocuğun sokağa düşüp kaderini maceraya terketmesi; veyahut çocukların pek genç yaşlardan itibaren fabrikalarda çalışmaya mecbur kalmaları

ve buna benzer diğer sebep ve saikler bu suçluluğun doğumunda amil olmuşlardır. Bu değişmelere bilhassa sahne olan -ve üstelik göç hareketi neticesinde sosyal yapısında dengesizlik beliren- Kuzey Amerika, çocuk suçluluğunun acısını bütün şiddetiyle ilk tadan memleketlerden biridir. Bu sebeple çocuk suçluluğunu cezalandırmak değil, fakat önlemek ve suçlu çocukları koruyup tedavi etmek lâzım geldiğini ilk defa idrak eden de gene Kuzey Amerika olmuştur. Artık bugün, küçükler tarafından işlenen suçların reşitler tarafından işlenen suçlardan tamamen ayrı olarak ele alınması lâzım geldiği hususunda münakaşa caiz değildir. Evvelâ, çocuk suçluluğunun sebep ve saikleri mahiyetleri itibariyle bambaşkadır. Binnetice bu çeşit suçluluğu ikamdan evvel önlemek için alınacak tedbirler de değişik olacaktır. Saniyen, suçlu küçüğün yargılanması da -gerek bu yargılama esnasında tatbik edilecek usul, gerekse bu yargılamayı yapacak kimselerin sahip olmaları lâzım gelen formasyon bakımından- bir hususiyet göstermektedir. Filhakika ele alınıp tetkik ve muayene edilecek olan "varlık" değişik bir bünyeye sahip olduğundan, "reşitler" için konan usulî hükümler "küçükler" konusunda hem yetersiz -belki de mübalâğalı- ve hem de tehlikelidir. Henüz tam olarak gelimemiş şahsiyette kolayca yer edebilen kötü bir hatıra bu şahsiyetin kaybına sebep olabilir. Meselâ: İsrail Devleti, bu mülâhazalarla, cinsî bir suça şahit olan yahut böyle bir suçun kurbanı bulunan 14 yaşından küçük çocukların polis veya yargıç tarafından sorguya çekilmesini yeni bir kanunla yasak etmiştir. Bu küçüğün sorgusu mütehassısların teşkil ettiği bir komisyonun tavsiyesi üzerine Adalet Bakanlığı tarafından tayin edilecek ihtisas sahibi kimselerce ("youth interrogators") yapılacaktır. Kanunun mucip sebebi, polis sorgusunun yahut duruşmada icra edilen "cross-examination"ın çocuğun moral ve aklî sağlığı üzerinde bizzat mezkûr suçtan daha vahim neticeler doğurabileceği hususunun tecrübelerle sabit olmasıdır (1). Salisen, çocuklara tatbik edilecek müeyyide yahut tedbirler, gene bu şahsiyetin gösterdiği özelliğe binaen, tamamen değişik mahiyettedir. Bu husus hernekadar bugün büyük suçlular konusunda da geniş mikyasta tatbik edilen "cezaların şahsileştirilmesi" prensibiyle zahiren bir benzerlik göstermekte ise de, esasında ondan ayrılmaktadır. Nihayet, suçlu çocuğa tatbikinde fayda umulan tedbirin tam etkisini gösterebilmesi, ancak küçükler için bu gayeyle kurulmuş özel müesseselerin mevcudiyetiyle mümkündür.

Bu noktaları böylece belirttikten sonra şimdi de ceza hukukumuzda küçük suçlu tabiriyle neyin kastedildiğini tespit edelim. Ceza kanunumuza göre :

(1) Dans le monde de la criminalité juvénile (Nouvelles), *Revue internationale de criminologie et de police technique*, 1956, vol. X, No. 1, s. 27.

“Madde 53. — *Fiili işlediği zamanca onbir yaşına bitirmemiş olanlar hakkında takibat yapılamaz ve ceza verilemez.*

Ancak fiil kanunen bir seneden ziyade hapis cezasına veya daha ağır cezaya müstelzim bir cürüm olduğu takdirde müddeiumuminin talebi üzerine mahkeme reisi çocuğun istirdadı kabil tedabirden olmak ve onsekiz yaşına geçmiyecek müddetle mukayyet bulunmak üzere terbiye ve ıslah için Devlet idare veya mürakabesinde bulunan bir müesseseye konmasını veyahut takayyüt ve nezaretinde teseyyüp ve ihmâl ile bir cürüm işlemesine meydan verilirse kendilerinden ikiyüz liraya kadar cezayı nakdî alınacağı ihtariyle ana, baba veya vasiye teslimini emreder.”

Madde 54. — (Muaddel 9/7/1953) *Fiili işlediği zaman onbir yaşına bitirmiş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar, fârik ve mümeyyiz olmadıkları surette haklarında hiçbir ceza tertip olunamaz. Ancak işlenen fiil bir seneden fazla hapis veya daha ağır bir cezayı müstelzim cürümlerden ise bundan evvelki madde ahkâmı tatbik olunur.*

Eğer çocuk işlediği fiilin bir suç olduğunu fark ve temyiz ile hareket etmiş ise suçunun cezası aşağıda yazılı şekillerde indirilir.

1 — İdam cezası yerine onbeş seneden eksik olmamak üzere mavakkat ağır hapis;

2 — Müebbet ağır hapis yerine on seden onbeş seneye kadar ağır hapis;
Cezası hükmolunur.

3 — Sair cezalar yarıya indirilir.
Amme hizmetlerinden memnuiyet ve emniyeti umumiye nezareti altına alınmak cezaları tatbik olunmaz.

Şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalar, para cezasından çevrilmiş olsa dahi eğer suçlu cezanın çektirilmesine başlandığı zaman onsekiz yaşını bitirmemiş ise ceza bir ıslahanede çektirilir.

Bu mahkûmiyetler tekerrüre esas olamaz.”

"Madde 55. — (Muaddel, 9/7/1953) *Füilî işlediği zaman onbeş yaşına bitirmiş olup da onsekiz yaşına bitirmemiş olanlar hakkında aşağıda yazılı şekillerde ceza tayin olunur.*

1 — *İdam cezası yerine yirmi seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası;*

2 — *Müebbet ağır hapis yerine onbeş seneden yirmi seneye kadar ağır hapis cezası verilir.*

3 — *Diğer cezaların üçte birine kadarı indirilir.*

4 — *Amme hizmetlerinden memnuiyet ve emniyeti umumiye nezareti altına alınmak cezaları tatbik edilmez.*

Cezanın çektirilmesine başladığı zaman onsekiz yaşına bitirmemiş olanlar hakkında hürriyeti bağlayıcı cezalar para cezasından çevrilmiş olsa dahi, onlara mahsus ceza evlerinde veya büyüklere mahsus ceza evlerinin hususi kısımlarında çektirilir. Bunlar onsekiz yaşını geçtikleri zaman eğer mahkûm oldukları ceza müddeti üç seneden ve geri kalan müddeti iki seneden fazla ise büyük mahkûmların buldukları ceza evlerine naklonurlar. Ancak bunlardan, geçirdikleri müddet içindeki hal ve durumlarına göre münasip görülenler hususi ceza evinde veya büyüklere mahsus ceza evlerinin hususi kısımlarında alkonulabilirler.

Hükümün infazına başlandığı tarihte onsekiz yaşını bitirmiş ve mahkûm oldukları ceza müddeti üç seneden az bulunmuş olup da geçmişteki hallerine nazaran hususi ceza evinde veya büyüklere mahsus ceza evlerinin hususi kısımlarında bulundurulmaları daha uygun görülenlerin cezaları bu evlerde çektirilir."

Ceza kanunumuzun çocuk suçlulara dair hükümleri işte bu üç maddeden ibarettir. İlerideki izahlarımızın anlaşılmasında faydalı olacakları düşüncesiyle buraya in *extenso* naklettiğimiz mezkûr maddeler gereğince; hukukumuzda cezaî ehliyet 18 yaşın tamamlanmasıyla başlamaktadır. 11 yaşını bitirmemiş olanlar hakkında ceza kovuşturması yapılamıyacağı ve kendilerine ceza verilemeyeceğine göre bunların cezaî

sorumluluğu yok demektir. Fakat bazı hallerde, 11 yaşından küçük olanlara da bir tedbir tatbik edilebileceğine göre, kendilerinin ceza hukukunun tamamen dışında kaldıkları söylenemez. Buna mukabil İsviçre, Finlândiya gibi birtakım memleketler küçükler için mutlak bir sorumsuzluk yaşı tespit ederek bu yaşın altında bulunanların değil bir ceza tedbirine, bir tedavi tedbirine dahi maruz kalamıyacaklarını kabul etmişlerdir (2). Kanaatımızca kanunumuz küçükler konusunda böyle bir ayırım yapmamakla hata işlemiş ve tatbikatta, gaz lâmbasını devirerek yangına sebebiyet veren sekiz aylık bir bebeğin 53. madde gereğince, teseyyüp ve ihmâl halinde kendilerinden cezayı nakdî alınacağı ihtariyle ana-babasına bırakılması gibi mantıken izahı güç kararların suduruna sebep olmuştur (3).

Her ne ise, onbir yaşını doldurmamış küçükler için kaideten cezaî sorumluluğun kabul edilmemesi meselenin fiilî değil fakat sadece hukukî tarafını teşkil ettiği cihetle biz incelemelerimizde "küçük suçlu" tabiriyle onsekiz yaşın altında bulunan bütün çocukları kastedeceğiz. Bununla beraber 11 yaşın altında bulunan çocuklar tarafından işlenen suçların gerçekten pek ender olması ve bunların istatistik bültenlerinde yer almaması sebebiyle, verdiğimiz istatistik bilgiler sadece 12 ilâ 18 yaş arasında bulunan çocuklara ait olacaktır.

Biraz evvel, inceleme ve izahlarımızı dört nokta etrafında toplayacağımızı hissettirmiştik, ve bunu da kronolojik sıraya göre yapacaktık. Fakat, maalesef, bugün için memleketimizde ne çocuk mahkemeleri ne de münhasıran küçük suçluların yargılanmasında tatbik edilecek özel usulî hükümler mevcut olmadığına göre ikinci nokta kendiliğinden muhtevassız kalıyor (4).

I Çocuk Suçluluğu, Sebep ve Saikleri

Bütün dünyada olduğu gibi (5) memleketimizde de çocuk suçluluğu, bilhassa İkinci Dünya Savaşını takip eden yıllarda, devamlı bir artış göstermektedir.

(2) İsviçre'de 6 (mad. 82), Finlândiya'da 7 (fasıl III, parğ. 11) y.a.s.

(3) Söz edilen karar sekiz aylık çocuğun taksir cürmü dahi işleyemeyeceği muc'p sebebiyle Temyiz Mahkemesince bozulmuştur, bk.; KÖSEOĞLU, **Haşiyeli Türk Ceza Kanunu**, İstanbul, 1955, 8. bası, s. 79.

(4) CMUK muzun küçük suçlular konusunda ihtiva ettiği tek istisnai hüküm, 15 yaşını bitirmemiş çocuklara ait duruşmanın gizli olarak yapılacağı ve muhakeme safahatının neşrinin yasak olduğudur (mad. 375, 377).

(5) Bk., PHILIPPON, **La Jeunesse coupable vous accuse**, (Les causes familiales et sociales de la délinquance juvénile, Enquête mondiale), Paris, 1950.

Yıl	YAŞ				Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
	12 - 15		16 - 18		
1938	2076	80	4686	234	7076
1939	2348	105	5484	333	8270
1940	2592	145	6663	383	9783
1941	2992	131	8308	409	11840
1942	3128	185	8914	537	12764
1943	3170	209	8864	479	12722
1944	2645	176	7168	458	10447
1945	3117	176	8826	537	12656
1946	4254	226	11029	637	16146
1947	4400	233	11831	691	17155
1948	4687	189	12298	519	17697
1949	5380	261	15652	845	22138
1950	3177	142	11796	506	15621
1951	3579	136	14589	638	18942

1935, 1945 ve 1950 genel nüfus sayımlarına göre 12-18 yaş arasındaki nüfus miktarı ise aşağıdaki gibidir:

1935	1.781.481
1945	3.154.518
1950	3.464.400

Mezkûr yıllar arasında küçük suçlu sayısının artışı nüfus hareketiyle izah imkânsızdır. Nitekim :

1938 yılında 1000 çocuğa düşen suç sayısı	3,2 iken bu miktar
1939 » » » » » »	3,5
1940 » » » » » »	3,9
1941 » » » » » »	4,5
1942 » » » » » »	4,6

olmuş ve sonraki yıllarda artış, gene aynı miktar için, şu seyri takip etmiştir :

1945	4
1946	5
1947	5,232
1948	5,297
1949	6,5
1950	4,5 (6)

(6) Genel nüfus sayımı seneleri arasındaki yıllarda mevcut çocuk sayısının hesaplanmasında artışın aynı miktar olduğu farzedilmiştir.

Bu rakkamlara dayanarak diyebiliriz ki memleketimizde çocuk suçluluğu muntazama yakın bir eğri çizmekte, yani suçluluk eğrisi iniş-çıkışlar göstermektedir. Bunun da, kanaatimizce, sebebi memleketimizde büyüklerden ziyade tam muvazeneye ulaşmamış taze şahsiyetleri altüst eden harp gibi, ekonomik krizler yahut ani ekonomik gelişmeler gibi hayat şartlarını, sosyal ve moral değerleri tepeden tırnağa değiştiren cezri hareketlerin yokluğudur (7). Bu konuda bir örnek olmak üzere harbin her bakımdan yıkıcı, kurulmuş dengeyi bozucu kötü tesirlerini bütün şiddetiyle hissetmiş olan Fransa'yı ele alalım. Bu suretle mutad hayat şartlarını aniden değiştiren olayların çocuk suçluluğuna, *vasıtalı veya vasıtasız şekilde*, ne kadar müessir olduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Filhakika bu memlekette kazaî bir tedbire konu teşkil etmiş 18 yaşından küçük çocukların sayısı :

1939 yılında	12.165	iken, bu miktar			
1940	»	16.937	1945 yılında	17.578	
1941	»	32.327	1946	»	28.568
1942	»	34.781	1947	»	26.841
1943	»	34.127	1948	»	27.638
1944	»	23.384	1949	»	22.761

olmuştur (8).

Burada bir noktayı bilhassa belirtmek isteriz. Memleketimizdeki çocuk suçluluğuna dair yukarıda verdiğimiz rakkamlar sadece ceza kanunumuz önünde suçlu sayılan çocuklara aittir. Ve kanunumuz halen "serseriliği" bir suç sayıp müeyyide altında almış değildir. Ceza kanunlarının tek fonksiyonu işlenmiş bir fiili ikandan sonra cezalandırmak değil, fakat bizzat bu fiilin işlenmesini de önlemek olduğuna; ve serserilik (yani normal geçim vasıtalarından mahrumiyet ve mesken veya ikâmetgâh yokluğu) mahiyeti itibariyle suç ikânı fevkalâde kolaylaştıran bir durum bulunduğuna göre, bunun da kanun marifetiyle önlenmesi gerekmektedir. Nitekim bugün birçok kanunlar, zahiren hürriyetini andığı gibi istimalden başka, birşey yapmayan "serseriye" tıpkı suç işlemiş bir şahıs gözüyle bakmakta, ve kendisini bu durumundan ötürü cezalandırmaktadırlar.

Hukukumuzda serseriliğin hiçbir müeyyide altına alınmadığı da söylenemez. 25 Nisan 1325 tarihli "Serseri ve mazanneisu eşhas hakkın-

(7) Çocuk suçluluğunun önlenmesi konusunda Birleşmiş Milletler Sekreterliği tarafından yapılan Etüd'de (*Revue Internationale de politique criminelle*, No. 7-8) iktisaden az gelişmiş memleketlerdeki yeni sınaî ve ekonomik gelişmelerin çocuk suçluluğunun artmasında bilâvasita müessir olduğu bilhassa belirtilmektedir.

(8) CHAZAL, *L'enfance délinquante*, Paris, 1956, s. 6.

daki" özel kanunun 1. maddesinde: "Hiçbir vasıtai maişeti bulunmadığı ve çalışmaya kudreti olduğu halde lâekal iki aydan beri bir gûna kâr ve kisp veya san'atla meşgul olmıyan ve bu müddet zarfında iş bulmak için teşebbüsâtı lâzımede bulunduğunu dahi isbat edemeyip şurada burada dolaşan kimselere serseri itlak olunur. Çalışmaya muktedir iken teseülî vesilei maişet ittihaz edenler dahi serseri addolunurlar" denilmektedir. Keza aynı kanunun 16. maddesi, gayet yerinde olarak, "15 yaşını ikmâl etmiyen çocukları" bu kanun dışında bırakmakta ve ancak ihmalleri görülen ebeveyni cezalandırmaktadır. Zira 15 yaşını bitirmeyen çocukların müstakil bir meslek ve meskene sahip olmaları, pek tabii, düşünülemez. Adı geçen kanun, müteakip maddelerinde, serserilere kabili tatbik müeyyideler vazetmektedir.

Fakat bugün hemen hiç tatbik edilmeyen bu kanun hukuken değilse bile fiilen yürürlükten kalkmış gibidir.

Serseriliğin küçükler için ne kadar tehlikeli bir yol olduğunu uzun uzun izaha lüzum görmüyoruz. Küçük kızların serseriliği çoğu zaman fahişlikle karıştığına; ve 21 yaşını bitirmemiş olanlar da fahişe muamelesine tâbi tutulamıyacaklarına göre (27 Ağustos 1937 tarih ve 2/1181 sayılı Nizamname, mad. 20/B), bunların erkek çocuklardan da daha tehlikeli bir yolda buldukları aşikârdır.

Bilindiği gibi memleketimizde, büyükler için olduğu gibi küçük serseriler konusunda da hattı zatında fazla birşey ifade etmiyen zabıta tedbirleri almakla yetinilmektedir. Bu sebeple, serseri dolaşan ve bugün değilse bile kuvvetli bir ihtimalle yarın suç ağlarına düşecek olan küçüklerin mikdarına müteallik hiçbir rakkama sahip değiliz. "Kanaatımızca, diyor J. Chazal (9), küçük serseri sayısı, ya çocuk suçluluğuna ait global rakkam içine ithâl edilmek suretiyle, veya bu mikdarı suçlu çocuk sayısına ayrıca ilâve yoluyla nazara alınmazsa, çocuk suçluluğuna müteallik her istatistik sosyolojik bakımdan hatalı olacaktır". Nitekim yukarıda Fransa'ya dair verdiğimiz rakkamlar dar anlamdaki çocuk suçlular yanında küçük serserileri de ihtiva etmektedirler (10).

(9) a. g. e., s. 7,

(10) Serserilik, Fransız ceza kanununun 270. maddesi gereğince, müstakil bir suç teşkil etmektedir. Fakat küçükler 30 Ekim 1935 tarihli ve çocukların himayesine müteallik bir Décret-Loi ile bu maddenin dışında bırakılmışlardır. Söz edilen Décret-Loi mucibince kendileri konusunda bir cezaya değil ancak bir himaye tedbirine başvurulabilecektir ve yargı yetkisi de özel çocuk mahkemelerine aittir. Daha fazla bilgi için bk.; DONNEDIEU DE VABRES, *Traité de droit criminel*, 3e édit, Paris, 1947, s. 189 ve son.

Şu halde memleketimizdeki gerçek küçük suçlu sayısını mevcut rakkamların üstünde tahmin gerekmektedir.

Çocuk suçluluğunun memleketimizdeki vüs'atini ortaya koyan genel rakkamları böylece tespit ettikten sonra bu suçluluğun sebep ve saiklerini araştırmaya geçebiliriz.

Genel olarak suç sebeplerinden bahsedilince bunları *fizik ve irsi sebepler* (endojen sebepler) ve *sosyal amiller* (ekzojen) olmak üzere ikiye ayırmak hemen hemen âdet haline gelmiştir. Çocuk suçluluğunda da durum aynıdır. Kanaatimizce, bu manada bir ayırım teorik plânda (problemün vaz'ı bakımından) faydadan hâli değilse de pratikte fazla bir kıymet ifade etmiyecektir. Zira çocuk suçluluğunun sebepleri pek kompleks ve giriftir; ve bu yüzden bu sebepler arasında, tesirleri bakımından, kategorik bir tefrik bizi yanlış neticelere götürebilir. Fizik bünyenin zayıflığı veka aklı melekelerin normal derecede gelişmemiş bulunması; yahut atavizm veya dejeneressans şeklinde tezahür eden tarlar; frengi, sar'a muhakkak ki küçüğün suç yoluna girmesini kolaylaştıran amillerdendir. Fakat, hâd marazî haller müstesna, bunlar tek başlarına çocuk suçluluğunu izahtan uzaktırlar. Çocuk hayatında "terbiye" ve çevrenin oynadığı önemli rol göz önünde tutulacak olursa, çocuk suçluluğunun fizik amillerini sosyal sebeplerle muhakkak tamamlamak zarureti kendini itirazsız kabul ettirecektir. Kaldı ki frengi, dejeneressans gibi fizik tarları, alkolizmden mütevellit genel dengesizliği doğrudan doğruya sosyal olaylar olarak izah da mümkündür. Bu sebepten biz, incelemelerin izde, çocuk suçluluğuyla ortaya çıkan problemi daha ziyade bir sosyal problem olarak ele alacağız.

Sosyal olayların analizinde istatistikî donelerin önemi malûmlardır. Fakat herşeye rağmen, bu doneler üzerine kurulacak yapıda fazla mübalâğa etmemek, kesin genellemelerde bulunmamak lâzımdır. Bilhasıba genel istatistikî bilgiyi, çocuk suçluluğu gibi özel bir alana tatbik ederken daha da dikkatli davranmak gerekir.

Bir kere, çocuk suçluluğunu inceleme gayesiyle ele alınan rakkamlar bu suçluluğun özel durumunu belirtmekten ziyade çoğu zaman, istatistikî araştırmaların müteallik bulunduğu memleketin genel durumunu aksettirecektir. Meselâ tahsil ile suç arasında bir ilgi kurmağa çalışırken, suç işlemiş çocuklardan şu kadarının okur - yazar olmadığını söylemek, okuyup yazma bilmiyenlerin suç ikama daha mütemayil olduğu manasına gelmiyecek; belki de o memlekette okur-yazar sayısının nisbeten düşük olduğunu ortaya koyacaktır.

Saniyen, istatistikî doneler çocuk suçluluğunda şu veya bu faktö-

rün önemini belirtmekle, bu suçluluğu önlemek için takip edilecek siyasetin tayininde faydalı olabilirler. Fakat müşahhas her hale, yani suç işlemiş her çocuğa ayrı ayrı tatbik edilecek endividüel tretmanın tesbiti için, istatistikçinin ortaya koyduğu bu faktörlerin çocuğun psişizmi, düşüncesi, hissi hayatı ve davranışı üzerinde nasıl bir etkide bulunarak onu suça sürüklediğini bilmek lâzımdır. Bu husus da herşeyden evvel bir mütehassıs işidir. Bu sebeple, sosyal olayların, mektep ve aile terbiyesinin, kötü örneklerin taze şahsiyette ne şekilde bir etkide bulunduğu dair vereceğimiz bilgiler, gayet tabii olarak kendi müşahade ve araştırmalarımızdan ziyade, çocuk yargıçlarının, sosyal asistantların; psikopedagoji, sosyopsikoloji, nöropsişiyatri anfantil alanlarında; psikolojik, psikanalitik, sosyolojik ve ekonomik disiplinlerde çalışan mütehassısların inceleme ve müşahedelerinden çıkan neticelerdir (11). Memleketimiz konusunda kullandığımız rakamlar da 15 Şubat 1947 tarihinde bütün ceza ve ıstah evlerinde mevcut 974 çocuk suçlu hakkında İstanbul Üniversitesi Türk Kriminoloji Enstitüsü tarafından yapılan kriminolojik anketten alınmıştır (İstanbul, 1943).

Memleketimizdeki çocuk suçluluğuna dair yukarıda verdiğimiz rakamlar, kadınlar tarafından işlenen suçların erkekler tarafından işlenenlere nisbetle çok daha düşük bir seviyede bulunduğunu ortaya koyuyor. Meselâ:

Yıl	Yaş	
	12-15	16-18
1938	% 3,9	% 4,9
1945	% 5,6	% 6
1949	% 4,8	% 5,3
1951	% 3,7	% 4,8

Bu durumu, kadınların günlük hayata daha az aktif bir şekilde iştirakleriyle izah mümkün olabileceği gibi; fizik yapıları, iğgüdüleri, emotif ve affektif hayatları bakımından erkeklerden farklı bulunmaları sebebiyle reaksiyon ve deşerjlarının değişik şekillerde tezahürüyle de izah kabildir. Nitekim günlük hayata karışma 16 ilâ 18 yaşlar arasında

(11) Faydalandığımız eserlerden bazıları: HEUYER, *Introduction à la psychiatrie infantile*; Rey HERM, *Quelques aspects dans les progrès pédagogiques de la rééducation de la jeunesse délinquante*; ROBİN, *L'éducation des enfants difficiles*; CHAZAL, *Études de criminologie juvénile*; BOVET, *Les aspects psychiatriques de la délinquance juvénile*; BIZE, *L'évolution psychopysiologique de l'enfant*.

daha aktif bir hal aldığı cihetle, bu yaşlar arasındaki kadın suçluluğu 12 -15 yaşa nisbetle daha da yüksektir. Keza bu keyfiyeti erkek çocuklar konusunda da müşahede ediyoruz. Filhakika her iki cinsiyet için suçluluk ikinci grupta, birinciye nazaran, 2 ilâ 4 defa daha fazladır.

Biraz evvel sözü geçen kriminolojik ankete konu teşkil etmiş 974 çocuğun yaş itibarıyla ayrılışı, bizi, suçta yaş faktörünü diğer bir açıdan mütalâaya götürüyor. Anket neticelerine göre bu çocuklardan:

13 ü	12	yaşında	(% 1,2)
17 si	13	»	(% 1,8)
37 si	14	»	(% 3,8)
100 ü	15	»	(% 10,2)
350 si	16	»	(% 36)
302 si	17	»	(% 31)
135 i	18	»	(% 16) suç işlemişlerdir.

Görüldüğü gibi en fazla suç işlenen yaşlar 16 ve 17 yaşlardır. Halbuki 1945 genel nüfus sayımına göre (20.902.800): 16 (371.420) ve 17 yaşındaki çocuklar (310.295) bütün nüfusun %3,26 sını; 15 yaşındakiler (564.286) %2,7 sini ve 18 yaşındakiler de (514.216) %2,46 sini teşkil etmektedir. Şuhalde 16 ve 17 yaşlarda tespit edilen suç fazlalığını nüfus hareketiyle izah imkânsızdır. Buna mukabil, küçük yaşlardan itibaren maruz kalınan çeşitli muamele ve mahrumiyetler neticesi beliren ruhî karışıklıkların suç ikamı ne kadar kolaylaştırdığı; yıllar yılı refule edilen asabî enerji dalgalarının iç hayatta nasıl bir gerginlik yarattığı malûmdur. İşte bu dalgalar günün birinde kendilerine bir kanal bulup, ekseriya anormal yollardan dışarıya vurmakta, fiil halinde tezahür etmektedirler. Bu tezahürlerin aldığı muhtelif şekillerden en belli başlısı ya tecavüz (şahıslara veya mallara) yahut ta içinde yaşanılan çevreye karşı dolambaçlı yollardan mukavemettir (aktif veya passif). Çocuklar üzerinde yapılan müşahede ve tecrübeler göstermiştir ki, "çevreye yöneltilen bu mukavemetler, psikolojik ve biyolojik sebeplerin etkisiyle bilhassa erginlik çağında (16 ve 17 yaş); benliğini kabul ettirme ihtiyacının çocuğu alevî norm ve direktifleri münakaşaya, aldığı emirlere niçin riayet etmiyeceğini rasyonel olarak izah etmeğe sevkettiği çağda daha da şiddetlenmektedir. Kısaca, erginlik krizi eski mahrumiyetlerden mütevellit hisleri körükleyip canlandırmaktadır" (12).

* * *

Gerek suçluların meslek veya meşguliyet ve mizacını, gerekse işlenen suçların mahiyet ve cinsini izah bakımından suç yerinin önemi bü-

(12) CHAZAL, a. g. e., s. 27.

yüktür. Bu sebeple, suç işlemiş 974 çocuğu suç yerlerine göre bir ayırma tabi tutan anket, bize, ilk bakışta gayet manidar gibi görünen rakamlar veriyor. Filhakika, 974 çocuktan 711 i suçunu köyde, geri kalan 263 ü de şehir veya kasabada (il: 123; ilçe: 76; bucak: 26; bilinmiyen: 38) işlemiş durumdadırlar. Bunun da % olarak ifadesi:

Köy	: % 73	Bucak	: % 2,66
İl	: % 12,63	Bilinmiyen	: % 3,91 dir.
İlçe	: % 7,80		

Mezkûr rakamlara göre memleketimizde köy çocukları tarafından işlenen suçların pek, hem de pek fazla olduğu, ve binnetice köy muhitinin suça daha elverişli bulunduğu zannedilebilir ise de gerçek durum köyün bu kadar da aleyhine değildir; biraz sonra göreceğimiz gibi köy ve şehir suçluluğu arasındaki fark ihmali caiz küçük bir kesire inhisar etmektedir. Kaldığı, açık havada yapılan çalışmaların (tarla, bahçe çalışmaları, hayvancılık), sakin ve gürültüsüz, ihtiyaçları mahdut, başdöndürücü cazibesi (alkol, gece hayatı, büyük mağazalar, v.s.) hemen hemen sifıra yakın bir hayatın bilâkis suç temayüllerini nötralize ettiği de günümüzde itirazsız benimsenen bir gerçektir. Nitekim, meselâ, 1947 yılında genel suçluluk köy ve şehirlere göre aşağıdaki durumu gösteriyor:

Yıl	Köy nüfusu	Şehir nüfusu
1947	14.728.632	4.920.080
Yıl	Köylerde işlenen suç sayısı	Şehirlerde işlenen suç sayısı
1947	72.136	50.326

Köylerde 100.000 nüfusa düşen suç sayısı : 489,76
Şehirlerde » nüfusa düşen suç sayısı : 1022,86

Yaş gruplarına göre köy ve şehir nüfuslarının vaziyetini gösteren rakamlara sahip olmadığımızı, ve keza çocuk suçluluğuna ait genel rakamlar da suçun köy ve şehirlerde işlenmiş bulunması bakımından bir ayırma tabi tutulmadığına göre aynı ameliyeyi aynı presizyonla çocuk suçluluğu konusunda yapmak imkânsızdır. Bununla beraber, çocuk suçluluğunun köy ve şehirlerdeki durumu hakkında bir fikir vermiş olmak için, 974 suçun köy ve şehir genel nüfusuna göre nisbî vaziyetini hesaplamak faydadan hali değildir:

Yıl	Köy nüfusu	Şehir nüfusu
1947	14.728.632	4.920.080

Suçlu sayısı

Yıl	Köyde	Şehirde
1947	711	263

Köylerde 100.000 nüfusa düşen suç sayısı : 4,82

Şehirlerde 100.000 nüfusa düşen suç sayısı : 4,28

Şu halde, hiçbir nisbet kurmadan, sırf rakkamlara bakarak köy çocuklarının daha fazla suç işlediğini söylemek hatalı olacaktır.

***

Çocuklar tarafından işlenen suçların nev'ine gelince. Burada 974 küçük hükümlünün yarısından fazlasının adam öldürme, müessir fiil v.s. gibi kan ve şiddet suçları; ve mühim bir mikdarının da kız kaçırma, ırza geçme, ırza tasaddi gibi cinsi suçlar işlediğine şahit oluyoruz. Buna mukabil, özü itibariyle katıksız "sosyal suç" olarak adlandırılan; gerek işleniş tarzı ve gerekse mahiyeti bakımından çocuk tabiatına pek uygun düşen hırsızlık suçu nisbeten aşağı bir seviyede kalmaktadır.

Kasden adam öldürme	: 511	} % 63,860
Kasden müessir fiil	: 44	
Yağma - yol kesme	: 26	
Müessir fiil neticesi		
ölüme sebebiyet	: 22	
Taksirle adam öldürme	: 12	
Kavgada el uzatmak	: 3	
Gayrimeşru çocuğu yok etme	: 3	
Taksirle müessir fiil	: 1	
<hr/>		
Toplam	: 622	} % 22,587
Irza geçme	: 148	
Kız kaçırma	: 58	
Irza tasaddi	: 9	
Zina	: 3	
Alıkoymak	: 2	
<hr/>		
Toplam	: 220	
Hırsızlık	: 115	% 11,806
Diğer suçlar	: 17	% 1,745

Kanaatimizce, memleketimiz kriminologlarının üzerinde bilhassa durmaları lâzım gelen nokta işte budur. Memleketimizin, diğer memle-

ketlere nazaran, gösterdiği bu özelliği kısmen sosyal bünyemiz ile de izah mümkündür. Nüfusun büyük bir miktarı köylerde oturduğuna; bu küçük muhitlerde herkesin birbirini tanıyıp yekdiğerinin hareketini ve yaşayış tarzını kontrol ettiğine; ve esasen hırsızlığa konu teşkil edebilecek fazla madde de mevcut olmadığına göre, bu suç nisbetinin düşük olması gayet tabiidir (13).

Gerek suçu, gerek suçluyu aydınlatması bakımından ceza hukukunda suç saikinin önemi aşikârdır. Bu husus, kendilerine cezadan ziyade münhasıran terbiye ve tedavi tedbirleri tatbik edilecek olan küçük suçluların endividüel tretmanında daha da önem kazanmaktadır. Zira çocuk suçluluğunda bilhassa araştırılması lâzım gelen cihet falan yahut filân saikin çocuk üstünde ne yoldan bir etkide bulunduğu; nasıl bir prosesüs neticesi, enhibituvâr kuvvetleri yenerek kendisini suça sevkettiğidir.

Biraz evvel üç grup halinde topladığımız suçların başlıca saikleri şunlardır:

Kasden adam öldürme:

Kadın (10) :	Geçimsizlik	: 4	Kan gütme - intikam	: 1
	Erkek yüzünden	: 3	Şeref ve namusu koruma	
	Kin-husumet	: 1	kaygusu	: 1
Erkek (511):	Kadın yüzünden	: 74	Kız kaçırma	: 23
	Şeref ve namusu		Kin - husumet	: 22
	koruma kaygusu	: 52	Mal ihtilâfı	: 18
	G. menkule teca-		Geçimsizlik	: 12
	vüz	: 44	Su yüzünden	: 11
	Döğme - tahrik -		Paraya tamah	: 11
	suç isnadı	: 43	Irza geçme	: 4
	Arazi ihtilâfı	: 31		
	Kan gütme-inti-			
	kam	: 35		
	Kavga	: 26		
	Hayvan yüzünden	: 25		

(13) Fransa'da çocuklar tarafından işlenen suçların % 70 ini hırsızlık, % 10 undan aşağı bir miktarını da adam öldürme, müessir fiil, adâbı umumiye aleyhine suçlar teşkil etmektedir.

Kasdî müessir fiil - Müessir fiil neticesi adam öldürme:

Erkek (66): Kadın yüzünden	: 8	Su yüzünden	: 3
Kavga	: 9	Söğme - tahkir	: 3
Hayvan yüzünden:	8	Menkule tecavüz	: 3
Arazi ihtilâfi	: 7	Döğme - Tahrik - suç	: 2
Şeref ve namusu		isnadı	
koruma kaygusu:	4	Kız kaçıırma	: 2

*Cinsî suçlar:**Erkek (220) Irza geçme:*

Cinsî arzuyu tat-
min : 127

Evlenmek için : 18

İntikam : 2

Sarhoşluk : 1

Kız kaçıırma:

Cinsî arzuyu tat-
min : 6

Evlenmek için : 45

İntikam : 1

Arkadaşlık duy-
gusu : 5

Irza tasaddi:

Cinsi arzuyu tat-
min : 9

Zina:

Cinsî arzuyu tat-
min : 3

Alkoyma:

Evlenmek için : 2

Hırsızlık:

Kadın (2): Şahsen faydalan-
mak : 2

Erek (112): Şahsen faydalan-
mak : 99

Arkadaşının bor-
cunu ödeme : 1

İntikam : 3

Açlık : 3

İhtiyaç : 5

Bu tabloda dikkati çeken ilk husus cinsî arzu ve temayüllerin suç saiklerinin en başında gelenlerinden birini teşkil etmesidir. İlk üç grup içine giren suçlardan 323 ünün saiki doğrudan doğruya "kadın"dır ki, bu da memleketimizde iki cinsiyet arasındaki münasebetlerin ıslaha ne kadar muhtaç olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

* * *

"Mesleklerin suçluluğu" ötedenberi kriminologların dikkatini üzerine çekmiş bir konudur. Şu veya bu meslek müntesiplerinin mesleklerinin özelliklerini aksettiren suçlar işledikleri; yahut falan veya filân mesleklerle meşgul olanların diğer mesleklerle iştilal edenlerden daha fazla suç işledikleri birçok kriminologlar tarafından ileri sürülmektedir. Bu manadaki iddialar cüz'î bir hakikat payını ihtiva etmekte iseler de, kanaatimizce suçluların mesleklerini belirtme gayesiyle tertip olunan istatistikler bu meslekleri yürüten kimselerin "aşağı yukarı perver karakterini ortaya koymaktan ziyade, memleket genel nüfusunun meslek itibariyle ne şekilde ayrıldığına aksettireceklerdir. Gerçekten nüfusumuzun büyük bir kısmı köylerde oturduğuna; ve köylerdeki faaliyet alanı da tarla ve bahçeler olduğuna göre, suçlu sayısının meslek itibariyle dağılımını gösteren istatistiklerde ilk sırayı, pek tabii olarak, rençberlik, tarım, bahçıvanlık gibi meslekler işgal edeceklerdir. Filhakika:

1945 genel nüfus sayımına göre nüfusun meslek grupları bakımından ayrılışı:

Tarım	% 30,9	
Sanayi ve küçük san'atlar	% 3,6	
Serbest meslekler	% 3,2	
Ticaret	% 1,5	
Memur ve müstahdem	% 1,2	
Mesleksiz veya bilinmiyen	% 59,6	
974 küçük suçlunun meslek gruplarına göre ayrılışı:		
Rençber	(664)	} % 76,18
Çoban	(73)	
Bahçıvan - Bağcı	(5)	
Toplam	(742)	
Diğer meslek	(232)	

Aynı mülâhazalar suçlu çocukların *okuyup yazma bilip bilmedikleri veya tahsil durumları* konusunda da muteber bir şekilde ileri sürülebilir kanaatındayız. Zannımızca okuyup yazma bilmiyen veya sadece okuma veya yazma bilen suçluların nisbeti, o memleket kültür seviyesininin suçlu muhitindeki aksinden başka birşey değildir.

Bununla beraber suçlu muhitindeki okur yazar nisbetinin genel okur yazar nisbeti altında olabileceği de varidi hatırdır. Bu nokta sabit olsa dahi okur yazarlığın suç temayüllerini azaltan bir faktör olduğunu söylemek gene de güçtür. Zira okur yazar nisbetinin suçlu muhitinde daha düşük bulunması, okur yazarlığın suçluluktaki vasıtasız tesirinin (eğer böyle bir tesir mevcutsa) yanında, suçlunun akli tarlar veya ailenin ilgisizliği neticesi okuyup yazma öğrenemediği vakiasını da ortaya koyabilir; fakat bu iki faktörü birbirinden ayırmak gayet güç olacaktır. Bu sebeple, suçlu çocuklar arasında okuyup yazma bilen ve bilmiyenlere mütaalik rakkamların, bu çocukların tahsil ve aile durumlarına ait rakkamlarla tamamlanması zaruridir.

Böyle bir ameliyenin tek faydası, gizli kalmış bir durumu (yani akli meleklerin gelişmiş bulunması, yahut çocuktaki ilgisizlik, dikkatsizlik, havaîlik) ortaya çıkarmasındadır; yoksa okur yazarlığın suçluluktaki rolünü belirtmesinde değil.

1945 yılında 12-18 yaşındaki
çocuk sayısı
3.154.518

1945 yılında 12-18 yaşındaki okuma
yazma bilmiyen çocuk sayısı
1.760.867

Yüzde olarak ifadesi: 55,82

974 suçlu çocuktan okuma yazma bilmiyen: 465

Yüzde olarak ifadesi: 47,74

Görüldüğü gibi memleketimizde suçlu çocukların kültür seviyesi, mücerret her türlü tahmin hilâfına, genel kültür seviyesinin üstündedir.

Bu sözlerimiz "tahsil durumunun", yani okulun, suçluluğu önlemede hiçte tesiri olmadığı manasına alınmasın. Aynı zamanda bir bilim ve bir terbiye müessesesi olan okulun çocuk üzerinde moral bir etkide bulunacağı ve bu yoldan suçluluğu önliyeceği muhakkak ise de, bu konuda fazla mübalağaya kaçmamak yerinde bir hareket olacaktır. Diğer bir deyimle okulun, çocuktaki kötü temayüllere müessir bir şekilde set çektiği iddia olunamaz. Zira okul, çocuk için, tabir caizse, "tâli" bir muhitir. Küçüğün asıl muhiti, yani daimi surette içinde yaşadığı ve doğrudan doğruya etkisi altında bulunduğu muhit "aile muhiti"dir. Aile terbiye ve hayatının bozuk olduğu ahvalde okulun moral fonksiyonu otomatik man sifira inecektir; ailenin başarı sağlamadığı bir alanda okuldan medet ummak yersizdir.

Saniyen, memleketimizde bir taraftan okul sayısının azlığı ve buna mukabil öğrenci mikdarının çokluğu; diğer taraftan öğretmen sayı

ve belkide kalitesinin düşük bulunması öğrencilerle şahsan, mizaçlarına uygun ve faydalı bir şekilde ilgilenme imkânlarını ortadan kaldırmakta, binnetice okulun moral etkisini azaltmaktadır (14). Fikrî gelişim ve mizaçları bakımından değişiklikler gösteren çocukların aynı sınıflarda toplanarak aynı eğitim ve öğretim programlarına tâbi tutulmaları da okulun moral etkisini azaltan faktörlerdendir. Nitekim bu etkiyi arttırma gayesiyle İsviçre gibi bazı memleketler terkedilmiş, öksüz veya fakir; kötü muhitten gelen; alkolik ailelere mensup; yahut fikren yeter derecede gelişmemiş çocuklar için ayrı müesseseler vücuda getirmişlerdir (15). Tatbikatta belkide iyi neticeler verecek olan bu sisteminin memleketimizde gerçekleştirilmesi (nüfus fazlalığı, eleman yokluğu, memleketin genişliği ve nihayet maddi imkânsızlıklar sebebiyle) muhakkakki pek güç olacaktır. Kaldıki bazı Fransız psikiyatları çocukların terbiyesi konusunda yapılacak bu manada bir mübalağanın, terbiyede fazla ihtislaşmanın şu veya bu kategori çocuklarda zararlı ve tehlikeli kompleksler yaratacağını da söylemektedirler.

Çocukta kötü temayüllere set çekemiyen okulun, hiç olmazsa bu temayüllerin gelişmesini durdurup durdurmadığı, yahut bunları modere edip etmediği, veya suçluluk üzerinde rötardatris bir etkide bulunup bulunmadığı da sorulabilir. Eğer okul bu çeşit temayülleri gerçekten modere ediyorsa, suçluluk çocuk okuldan uzaklaştığı nisbette artacaktır. Bu hususu memleketimizde kontrol için gerekli rakkamlara maalesef sahip değiliz. Maamafih bu manada bir iddianın gerçekte olan ilgisini tesbit gayesiyle, ve bir fikir vermiş olmak için, Fransa'da yapılmış bir anketi ele alalım (16).

Ankete konu	Okuldayken	Okuldan	1	2	3	4	5	6
teşkil etmiş	suç işliyen-	çıkınca	1	2	3	4	5	6
çocuk sayısı	ler	suç işl.	yıl	yıl	yıl	yıl	yıl	yıl ve daha
145	2	11	sonra	sonra	sonra	sonra	sonra	fazla
% de olarak	% 1,3	% 7,9	% 13,1	% 17,2	% 17,2		% 42	
ifadesi								

Okuldan uzaklaştıkça suçluluk nisbetinin artmasını yalnızca okulun moral etkisiyle izah biraz güçtür. Endojen amillerin, veya çocuğun

(14) 1951-1952 yılında: Bağımsız ve Bağlı, Resmî ve Özel İlkokullardaki Öğretmen ve Öğrenci sayısı: Öğretmen: 36.510; Öğrenci: 1.643.034. Orta Okullarda Öğretmen ve Öğrenci sayısı: Öğretmen: 4.729; Öğrenci: 22.529 Genel toplam üzerinden 1 öğretmene düşen öğrenci sayısı: 40,25 (Bu miktar ilkokullarda 45 dir).

(15) PHILIPPON, a. g. e., s. 61,

(16) PHILIPPON, a. g. e., s. 55,

hayatında okulun müteakip vukua gelen değişikliklerin de payını burada nazara almak herhalde doğru bir hareket olacaktır. Bu sebeple, okulun suçluluğu önlediği veya modere ettiği konusunda ileri sürülen iddiaların ihtirazi kayıtlarla kabulü gerekmektedir.

Sadece birkaç yıla inhisar etmiş bir okul hayatının çocuk üzerindeki moral etkisi, muhtemelen, pek kuvvetli olmayacaktır. Diğer bir deyimle, okulun moral fonksiyonu okulda geçirilen yılların sayısı ile ilgilidir. 974 suçlu çocuğa bu açıdan bakarsak, tahsil ile suçluluk arasındaki münasebet belki biraz daha vuzuh kazanacaktır:

Suçlu sayısı	Tahsili olanlar	Tahsili olmıyan.	Köy okl. 3 yıllık	Noksan ilkokul	İlk okl.	Noksan orta	Orta okl	Noksan lise	Lise
974	370	604	70	130	135	24	8	—	3
	% 37,8	% 62,2	% 7,2	% 13,3	% 13,8	% 2,4	% 0,8		% 0,3

3 yıllık köy okulunu okumuş suçluların nisbetindeki düşüklük bizi şaşırtmasın: köylerde tahsil seviyesinin çok düşük olduğu malumdur.

Bu neticenin, anketin yapıldığı 1947 yılında 12-18 yaşındaki çocukların tahsil durumlarıyla ilgili olduğu da ileri sürülebilir. Fakat bu ikinci noktaya mütaallik elimizde hiçbir rakkam mevcut olmadığı cihetle, tahmin ve faraziyelerimizi burada durdurmak mecburiyetindeyiz.

* * *

İncelemelerimizin ta başında kriminojen faktörleri endojen ve ekzojen olmak üzere ikiye ayırmış; ve endojen faktörlerin suçluluğu tek başlarına izah edemediklerini, fakat suça müsait bir zemin hazırlamaları itibarıyla sosyolojik ve kriminolojik araştırmalarda ihmâl edilmemeleri lâzım geldiğini söylemiştik.

Nitekim, mariz, alkolik veya dejeneressans alâmetleri taşıyan bünyelerin dış etkilere çok daha az mukavim buldukları, daha fevrî oldukları bugün bilinen bir gerçektir. Diğer taraftan, küçük yaşlarda geçirilen hastalıklar, birtakım düzensizlikler neticesi iç salgı bezlerinin yeter derecede çalışmaması veya mübalağalı bir şekilde faaliyette bulunması v.s. çocuklarda asabî ve karakteriyel "trouble" lara sebep olmakta, bu hal de suç ikamı fevkalâde kolaylaştırmaktadır. Biraz sonra muhtelif faktörlerin çocuk üzerinde ne şekilde etkide bulunup, onu suça nasıl sevkettiklerini araştırırken endojen faktörlerin suçluluktaki rolü daha da belirli olarak ortaya çıkacaktır.

Bu sebeple, suç işlemiş çocuklardan büyük bir kısmının ya bizzat mariz ve hastalıklı olduklarını, veyahut ta ailelerinin bedenî veya ruhi tarlar taşıdıklarını söylemek herhalde yanlış bir iddia olmasa gerektir.

Suçlu çocukların sağlık durumları üzerindeki anket neticeleri de gayet manidardır:

Sağlık durumlarına göre suçlu çocuklar:

Hastalık geçirmiyenler	Hastalık geçirenler	Hastalık	Sıra	Oran (%)
840	134	Sıtma	33	% 3,38
% 86,25	% 13,75	Sinir hastalığı	19	% 1,95
		Sar, a	6	% 0,61
		Belsoğukluğu	5	% 0,51
		Frengi	4	% 0,41
		Verem	4	% 0,41
		Akıl hastalığı	2	% 0,20
		Rekâket	1	% 0,10
		Sair ağır hastalıklar	50	% 5,13
		Bilinmiyen	10	% 1,02

Ana babalarında bedenî veya ruhî bir arıza bulunanlar, bulunmayanlar:

Ana babasında arıza olanlar	3	% 0,308
Babasinda arıza olanlar	43	% 4,414
Anasinda arıza olanlar	9	% 0,924
Olmiyanlar	919	% 94,354

İspirtolu içki veya uyuşturucu madde kullananlar, kullanmayanlar:

Kullananlar	103	% 10,57
Kullanmayanlar	871	% 89,43

Ana babası kullananlar, kullanmayanlar:

Kullananlar	95	% 9,753
Kullanmayanlar	879	% 90,247

* * *

Ailevî düzensizlik ve günlük hayat şartlarının ağırlığını çocuk suçluluğunun sebepleri arasında en başta gelenler biri olarak göstermek herhalde mübalağalı bir iddia olmayacaktır. Gerçekten, yüksek kontrol melekelerinin gelişmemiş bulunması sebebiyle kendini idareden aciz, doğru yolu bulmakta güçlük çeken; maddi manevî bütün ihtiyaçlarını tek başına tatmin etmesi imkânsız olan çocuk için aile herşeydir.

Evvelâ çocuk yüksek kontrol fonksiyonlarının yetersizliği yüzünden yalnızca hali yaşamakta, fiillerinin neticesini görüp idrak edememektedir. Buna bir de çocuktaki telkin edilme kabiliyetinin yüksekliğini ilâve edersek, kötü hayat şartlarının çocuk üzerindeki zararlı etkisi kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Saniyen, tabiatı itibariyle *taklide fevkalâde meyilli* olan çocuk beğenip benimsediği modele uymak ihtiyacını şiddetle hissetmektedir. "Identification" ihtiyacının bu şiddeti, çocukta iyi veya kötü bir şahsiyetin henüz teşekkül etmemiş bulunması yüzündendir.

Günlük geçim vasıtalarının kıtlığı, yani fakirlik, vasıtasız bir suç sebebi olmaktan ziyade, hayat şartlarını ağırlaştırması dolayısıyla kriminojendir. Ana babanın mütemadiyen çalışmaya mecbur kalması neticesinde üzerindeki kontrolü kaybeden çocuk sokağa düşecek, ilk intibalarını sokaktan edinecektir. Yahut çocuğun da genç yaşta bizzat çalışma zorunda bulunması, bir taraftan bedenî gücünü azaltıp asabî dengeyi alt üst edecek; diğer taraftan da kendisini, etkileri bakımından pek te sıhhatli olmıyan, fabrika yahut iş muhitine sokacaktır. Fakirlik neticesi mesken durumunun kötülüğünü de bunlara ilâve gerekir.

İktisadî vaziyetin bozukluğu mezkûr yollardan çocuk suçluluğunu körüklemekle beraber, bu durumun düzelmesiyle çocuk suçluluğunun da ortadan kalkacağı zannedilmesin. Birleşmiş Milletler Sekreterliği tarafından küçük suçluluğunun önlenmesi konusunda yapılan bir Etütte (*Revue internationale de politique criminelle*, No. 7-8): "İktisaden gelişmiş memleketlerde bu suçluluğun daha da fazla önem kazandığı; ve iktisadî gelişme neticesi hayat seviyesinde genel olarak müşahede edilen yükselmenin, çocuk suçluluğunun önlenmesinde pek az bir tesir gösterdiği" bilhassa belirtilmektedir. Şu halde aile hayatının moral şartlarını ıslahla, maddi yokluğun mahzurlarını (çocuğun terbiye ve formasyonu bakımından) kısmen telâfi pekalâ mümkündür.

Fransa'da küçük suçluların % 62 si dağılmış ailelerden gelmekte, % 5 i de tamamen ailesiz bulunmaktadır; keza A. B. D. nde suçlu çocuk kontenjanının yarısından fazlasını anormal bir bünyeye sahip veya çözülmüş ailelerin çocukları teşkil ediyor (*Revue de criminologie et de police technique*, 1956, No. 1, s. 21, 23, - Nouvelles -).

Hayat şartları ve aile durumları bakımından memleketimizdeki suçlu çocuklara gelince.

Evvelâ, memleketimizde, bilhassa büyük merkezlerde ve hatta köylerde, mesken probleminin bütün şiddet ve acılığıyla kendisini hissettirdiğini tesbitle işe başlayalım. Memleket nüfusunun belkide % 70 den fazla bir mikdarı "mesken"den ziyade "sefalet yuvaları" olarak adlandırılabilir barınaklarda oturmaktadır. Bilhassa ikinci dünya harbini takip eden yıllarda daha da vehamet kazanan bu probleme "gecekondu" inşandan başka bir hâl çaresi henüz bulunmuş değildir.

Bilindiği gibi gecekondu, ana - baba ve çocukları ve hatta bazan

diğer akrabalarla beraber 5 ilâ 10 kişilik bütün bir aile efradını barındıran, en iptidaî sıhhi tesislerden mahrum, çoğu zaman tek bir odadan ibaret bir "mesken"dir. 1950 yılında Ankara'da 100.000; İstanbulda aşağı yukarı 200.000 nüfusun bu çeşit evlerde, ve hatta daha kötüsü, surlar içinde ve toprağa kazılmış mağaralarda yaşadığı tahmin edilmiştir (17). 1956 yılındaki mikdarın bulunması için bu rakkamları 2 ile çarpmak mübalağalı bir hareket olmayacaktır. Son gazete haberlerinden Adana'da 10.000 gece kondunun yakında yıkılacağını öğreniyoruz. Keza, İzmir ve diğer merkezler için de durum aynidir. Bu şartlar altında dünyaya gelen, hayata atılan çocuklardan normal bir davranış beklemek, en hafif ifadesiyle, durumun vahametini idrak etmemek demektir.

Asıl konumuza dönelim. Küçük suçluların hayat şartlarını, aile durumlarını gözden geçirecektik.

974 suçlu çocuğun ailelerinden :

3	ünün geçim vaziyeti	: çok kötü
292	sinin geçim vaziyeti	: kötü
455	inin geçim vaziyeti	: orta
184	ünün geçim vaziyeti	: iyi
6	sının geçim vaziyeti	: çok iyi
4	ünün geçim vaziyeti	: meçhuldür.

"Orta" vasfı izafi olduğuna, ve iktisadî durumumuz göz önünde tutularak bu tavsif konusunda bizde pek geniş davranışlığına göre 780 çocuğun ailesi, yani mevcudun % 80 i, geçimleri bakımından "mahrumlar" zümresine kolayca sokulabileceklerdir.

Keza bu çocuklardan :

521 inin ana-babası

201 " babası

121 " anası çalışmaktadır. Bu vaziyete göre ana-babası

çalışan 521 çocuk ile, anası çalışan 121 çocuk teorikman kendi başlarına bırakılmış, yani aile kontrolünden mahrum çocuklardır (mevcudun % 66 sı).

Evi geçindirmek için bizzat çalışmaya mecbur kalanların nisbeti ise % 76,6 ile (755 çocuk) hepsinin üstündedir.

17 çocuk (% 1,7) tamamen evsizdir; 360 çocuk ta (% 37) ana-baba ve diğer çocuklarla bir arada yatmıştır.

Maddî hayat şartlarını böylece tesbit ettikten sonra, şimdi en mühim noktaya geliyoruz :

(17) F. YAVUZ, Ankara'nın imarı ve Şehirciliğimiz, Ankara, 1952, s. 71 ve son.

974 çocuktan:

- 3 ünün nesebi gayrisahih (% 0,31),
- 859 unun ana-babayla birlikte yaşamasına mukabil,
- 93 ü ana-babadan veya bunların birinden ayrı oturmuş;
- 22 sinin de ana-babası boşanmıştır (% 2,25).

Bu son nokta üzerinde biraz duralım.

Takribî genel nüfusu 20.057.749 olarak kabul ettiğimiz 1948 yılında boşanma sayısı 6816 dır. Bu duruma göre mezkûr yılda 10.000 nüfusa düşen boşanma mikdarı : 3,39 civarındadır.

Bir aileyi ortalama 5 kişiden müteşekkil farzederek aynı ameliyeyi suçlu muhiti için yaptığımızda bu nisbetin çok daha yüksek olduğunu görüyoruz :

$$\frac{5 \times 974 = 4870}{22 \times 10.000} = 45,17$$

4870

Bunetice bize bilhassa «boşanma»nın çocuk suçluğundaki kötü etkisini açık bir şekilde gösteriyor.

Suçtan evvel:

99 çocuk anadan ,	% 10,16
212 çocuk babadan	% 21,76
53 çocuk ana-babadan öksüz kalmıştır	% 5,44

93 çocuk (% 9.54) ana - babadan gayri kimseler tarafından büyütülmüştür.

Ana-babanın suçlulara karşı muamele tarzına gelince:

510 müşfik	
233 iyi	
28 yumuşak	
67 kayıtsız	} 146 % 14,98
54 sert	
25 fena	

146 çocuğun ana - babadan gördükleri kötü muamele neticesi büyük bir ihtimalle, entellektüel ve karakteriyel bozukluklar gösterebilecekleri, ve bu durumun da suçu favorize edeceği söylenebilir ise de; geri kalanların, yani müşfik, iyi ve yumuşak muamele görmüş olanların, iç denge bakımından sıhhatli oldukları iddia edilemez. Fazla şefkat ve müsamahanın da çocukta zararlı neticeler doğurabilmesi kuvvetle muhtemeldir.

3	çocuk yalnız baba tarafından	
7	çocuk yalnız ana tarafından ilgi görmüş	
76	çocuk ise hiçbirinden ilgi görmemiştir:	% 8,82
127	çocuğa ana-babası	
5	çocuğa babası küfretmiştir :	% 13,55
601	çocuk ana-baba tarafından	
8	çocuk ana tarafından	
4	çocuk baba tarafından paylanmış :	% 62,93
4	çocuğun anası	
58	çocuğun babası kötü hal göstermiş :	% 6,36
8	çocuğun ana-babası	
76	çocuğun babası	
3	çocuğun anası daha önce suç işleyip mahkûm olmuşlardır :	% 8,93.

(Ana, babası olmıyan 53 çocuğuda burada, pek tabii olarak, nazara almak gerekir.)

Mezkûr rakamlar gayet açık bir şekilde göstermektedir ki, diğer memleketlerde olduğu gibi, memleketimizde de çocuk suçluluğunun baş sebebi aile durumunun bozukluğudur.

Bu hususları böylece belirttikten sonra aile ve muhitin çocuk üzerindeki reaksiyonlarını kısaca izaha çalışalım.

***

Aile kontrolünü üstünde hissetmiyen, yapıcı bir terbiyeye muhatap olmıyan çocuk kendini kolaylıkla ve çabucak zevk ve macera âlemine atacak; sokak oyunları, sinema, bayram yerleri v.s. onun tek özlemi ve tek hareket alanı olacaktır. Çocuğun bu çeşit eğlencelere karşı duyduğu ilginin sebebini onun tabiatında aramak gerekir :

Çocuk için hayat zevkten, oyundan, hareketten, maceradan, yalan ve hayalden ibarettir. Her fırsattan istifade ederek, başvurduğu yolların moral değeri üzerinde hiç durmadan, bu his ve ihtiyaçları tatmin onun yegâne endişesidir. Kendi haline bırakılan çocuk bu zekleri satın almak için evvelâ belki para çalmakla işe başlayacak; muvaffakiyeti nisbetinde cür'etini arttırıp tecavüzlerini daha verimli bir hale getirmeğe gayret edecektir. Anlaştığı mahalle arkadaşlarıyla kuracağı ekip bir yandan bu zevk ihtiyacının tatminini kolaylaştırırken; diğer taraftan, gene çocuğa has, "kendini gösterme ve etrafını hayran bırakma" hissini doyurup pervasızlığı ve antisosyal cesareti daha da körüklüyecektir. Riskten mütevelliit heyecan, ve bu heyecanın çocuğa sağladığı zevki de unutmamak lâzımdır.

İnsan tabiatında mevcut ve "terbiye" vasıtasıyla normal ve sosyal bir kanala dökülmesi gereken "tecavüz ve tahrip" ihtiyacı, bu terbiyenin yokluğu, yani ailenin ilgisizliği karşısında antisosyal bir davranış haline gelmekte gecikmiyecektir.

Keza ailenin çocuğa karşı ölçsüz derecede müşfik ve müsamahakâr davranması onu tehlikeli bir egoizm ve egosantrizm içine atacak, kendisini "dünyanın merkezi" saymaya başlayan bu küçük egoist için de yüzünde "yasak" diye birşey kalmıyacaktır. Bu duruma bilhassa tek çocuğa sahip ailelerde pek sık raslanmaktadır.

Böylece, hissi hayatın çocuğun gelişimi ve reaksiyonları üzerindeki etkisine geliyoruz.

Çocuk sevmek ve sevilmek, ve kendini emniyet içinde hissetmek ister. Ana-babanın veya bunlardan birinin ölümü, yahut boşanmasıyla bu temel ihtiyaçların tatmininde maruz kalınan mahrumiyetler çocuğun hissi hayatında derin tepkiler uyandıracaktır. Aynı şekilde ailenin çocuğa karşı ilgisizliği veya soğukluğu; ölçsüz şefkat ve bunu müteakip gene ölçsüz ve yersiz cezalandırmalar; kardeşlerinin kendisine tercih edildiğini görmek; "tabii model" olarak alınan ana-babanın aciz, gürültülü münakaşa ve geçimsizliklerine şahit olmak; fakirlik neticesi mesken şartlarının kötülüğü v.s. çocuğun, aşk ve emniyet ihtiyaçlarında gerektiği gibi tatmin edilmemesine sebep olacaktır. Keza, çalışmak için ana-babanın bütün gün evden, çocuktan uzak kalması, onunla nadiren oturup konuşması da ev havasını soğutacak, çocuktaki emniyet his ve ihtiyacını tatminsiz bırakaçaktır.

Kısaca belirttiğimiz bu aşk ve emniyet ihtiyaçlarına, "kendini gösterme" ve "huzur ve sükûn" ihtiyaçlarını da eklemek lâzımdır. Konformist bir terbiye ile yetiştirilmiş, çekingen, ruhu marazî korkularla doldurulmuş; yahut inhisarcı, kıskanç, tyranik, can sıkıcı bir şefkatle büyütülmüş çocuklar çoğu zaman muhitlerinde kendilerini gösterememekte, binnetice "affirmation" ihtiyaçlarını tatmin edememekte dirler. Keza hatalı bir terbiye sistemi veya herhangi bir sebep neticesi çocukta uyandırılan "asağılık duygusu" da bu çocuğu passif bir hale sokarak kendini kabul ettirmesine engel olmakta, onda tatmin edilmemiş bir ihtiyaç, bir boşluk bırakmaktadır.

Genç yaşta ağır ve yorucu bir şekilde ve uzun saatler çalışmaya mecbur kalan çocuklar, muhtaç buldukları "huzur ve sükûn" saatlerinin sayılı olması dolayısıyla önlerine rasgele çıkan her çeşit eğlence ve zevke kendilerini terkedivermekte; bu durum da ruhlarında bir dengesizlik ve düzensizlik doğurmaktadır.

Birkaçını kısaca belirttiğimiz bu temel ihtiyaçların tatmininde maruz kalınan mahrumiyetler çocukta asabî ve affektif bir tansiyon yaratmakta, ve bu iç gerginlik ve dengesizlikten kurtulmak için yaptığı her gayrette çocuğu - itilerin veya önleyici kuvvetlerin galebe çalmasına göre- ya suçluluğa veyahut ta nevroza götürmektedir. "Fakir çocuğun zaruret dolayısıyla hırsızlık yaptığı herhekadar doğru ise de; diyor J. Chazal (18), bu aşikâr saikin altında daha da kuvvetli bir suçluluk faktörü mevcuttur. Çocuğun mallara, bazan da şahıslara yönelttiği tecavüz, aynı zamanda kendi durumuna karşı olan tepkisinin de bir ifadesidir".

«Aşağılık duygusu» veya maruz kalınan diğer mahrumiyetleri telâff gayretiyle çocuğun girişeceği faaliyetler, yahut göstereceği reaksiyonlar çoğu zaman suç teşkil edecek kadar şiddetli olacaktır. Normal yollardan tatmin edilemeyen ihtiyaçların dolambaçlı ve gayri meşru yollardan tatmini gayet tabiidir.

Mahçup ve çekingen yetiştirilen, kendisine yapılan herhangi kötü bir teklifi utanarak reddeden âciz olan çocuk günün birinde, aşağılık duygusunun da etkisi altında, arkadaşlarından gelen bir suç ikarı, teklifini belki de istemiyerek kabul edecektir.

Ailesinin veya muhitinin kendisi konusunda haksız davranışlarını gören veya bu zehaba kapılan çocuk kısa bir zamanda aile ve dolayısıyla cemiyete düşman kesilecek, ancak cemiyet normlarını ihlâlle iç huzuruna kavuşup hafifliyecektir.

Aile içi düzensizliklerin çocukta uyandırabileceği antisosyal tepkiler burada kısaca bahsettiklerimizden ibaret değildirler. Biz sadece bunlardan en önemlilerine, bir misal olmak üzere, işaretle yetindik. Bilhassa bir defa daha belirtmek isteriz ki, yukarıda söz ettiğimiz endojen faktörler çocuğun muhite karşı zaten mevcut olan hassasiyetini daha da arttırarak bu muhitin kendisi üzerindeki kötü etkisini endişe verici bir şekilde şiddetlendireceklerdir. Kanaatımızca endojen faktörlerin kriminolojideki asıl önemi işte buradadır.

Suçların işlenmeden evvel önlenmesi bakımından önemi büyük olan bu müşahedelerden sonra; suç işlemiş çocuğa memleketimizde tatbik edilmekte olan tedbirleri ve bu tedbirlerin infazı gayesiyle kurulmuş müessese ve teşekkülleri görelim.

(18) a. g. e., s. 25,

II. Küçük suçlular konusunda alınacak tedbirler ve terbiye ve ıslah evleri

Ceza kanunumuzun küçük suçlulara mütâallik 53, 54 ve 55. maddelerinin pek simplist bir görüş mahsulü olduğunu; pek yetersiz bulunduğunu; ve günümüz gerçek ve temayüllerine nazaran pek geride kaldığını tesbitle işe başlayalım.

Bir kerre kanunumuz küçük suçluya kabili tatbik tek bir tedbiri ihtiva ediyor: Duruma göre çocuğu, "Devlet idare veya murakabe-sinde bulunan bir müesseseye" veya bir "ıslahhaneye koymak. Mizacı ve karakterleri itibariyle birbirlerinden çoğu zaman bariz bir şekilde ayrılan çocukların terbiye, tedavi, ıslah veya rearaptasyonu için tek bir tedbirin yetersizliği aşikârdır. Bu sebeptendir ki çocuk mevzuatında bir hayli ileri durumda bulunan memleketler tek bir tedbirin yetersizliği aşikârdır.

Bu sebeptendir ki çocuk mevzuatında bir hayli ileri durumda bulunan memleketler tek bir tedbirle yetinmeyip çeşitli tedbirler vazetmişler (ihtar ve tenbih - nezaret altında kendi ailesine teslim - nezaret altında başka bir aileye teslim - yarı serbestiyi haiz çocuk evlerine yerleştirme - resmî veya özel bir ıslah evine koyma - anormal çocuklara mahsus müesseselere veya tedavi evlerine yerleştirme) ve bunlardan, çocuğun mizacına uygun düşecek, birinin seçimini çocuk mahkemelerine bırakmışlardır. Hernekadar 53. madde "ana, baba veya vasiye teslim" gibi bir ikinci tedbir daha ihtiva etmekte ise de; bu tedbir bütün çocuklara değil, ancak bir seneden fazla hapis veya daha ağır bir cezayı müstelzim bir suç işlemiş ve henüz onbir yaşını bitirmemiş çocuklarla, onbeş yaşını doldurmamış gayri - mümeyyiz çocuklara tatbik edilecektir. Kaldığı birçok hallerde bizzat aile bir suç faktörü teşkil ettiğine göre, bu ikinci tedbirin tatbik alanı zannedildiğinden daha da dardır.

Saniyen, mezkûr maddelerde çocuğa tatbik edilecek tedbir veya cezanın tayinine kıstas olarak temyiz kudreti, yani irade serbestisi ve moral sorumluluk alınmaktadır ki, kanaatımızca hatalıdır. "Tedavi ve ıslah" mefhumu ile "temyiz kudreti" arasında bir ilgi kurmak güç, hatta imkânsızdır. Çocuk bünye ve tabiat itibariyle "ceza"dan ziyade ıslah ve terbiyeye, "kurtarılmaya" muhtaç olduğu içindir ki, kendisi konusunda bir tecziye tedbiri değil bir tedavi tedbiri alınmaktadır. İster "fârik ve mümeyyiz" olsun, ister olmasın, suç işleyerek yargıç önüne gelen çocuk için düşünülecek ilk husus onu ne şekilde cezalandırmak gerektiğini araştırmaktan ziyade, kendisinin nasıl ıslah ve terbiye edilebileceğidir. Şu halde küçük suçlular için ana prensip "tedbir"dir. Bu sebeptendir ki, yazımızın ta başında, küçükler tatbik edilecek özel tedbirlerle "cezaların şah-

sileştirilmesi” prensibinin, aralarındaki zahirî benzerliğe rağmen, birbiriyle karıştırılmaması lâzım geldiğini söylemiştik.

Bu sözlerimiz çocuklara kat’iyyen ceza tatbik edilmeyeceği manasında alınmasın. Çocuğun göstereceği duruma göre kendisine ceza tatbikinde fayda bulunursa “tedbir” yerini cezaya bırakacak; fakat bu ceza da, son bir tahlille, tedbir»den başka birşey olmayacaktır.

Cezaî sorumluluğu serbest iradeye istinat ettiren kanunumuz, onsekiz yaşından evvel akli melekelerin tam gelişmeyeceği faraziyesinden hareketle bu yaşın altında bulunan çocuklara verilecek cezalarda kanunî indirmeler yapmıştır. Bu husus tamamlayıcı açıklamalara ihtiyaç göstermediği ve üstelik konumuzun da dışında kaldığı cihetle, sadece hatırlatıp geçiyoruz.

Küçük suçluların ıslahı konusunda bilhassa üzerinde durulması lâzım gelen nokta, bunlar hakkında alınan tedbirlerin gerektiği gibi tatbik edilmesi, yani küçüklere mahsus ıslah ve tedavi evlerinin yahut infaz müesseselerinin mevcudiyetidir. Aksi takdirde alınan tedbir teorik bakımdan ne kadar isabetli olursa olsun, pratikte hiçbirşey ifade etmeyecek; üstelik tedbirin kötü tatbikinden tehlikeler de doğabilecektir.

Memleketimizin bu bakımdan gösterdiği durum gerçekten acıdır. 53. maddede söz edilen ve 54. maddenin birinci fıkrasının da atıf yaptığı “Devlet idare veya murakabesinde bulunan bir müessese” Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde henüz mevcut değildir. Şu halde yargıç, bir seneden fazla hapis yahut daha ağır cezayı müstelzim bir suç işleyen onbir yaşını doldurmamış veya onbeş yaşını bitirmemiş gayri mümeyyiz bir küçük suçlu ile karşılaştığı zaman onu, çaresiz, ailesine teslim etmekte, yani pratikman hiçbir şey yapamamaktadır.

Halbuki gayemiz suçlu çocuk konusunda bir tedbir almış görünmek değil, onu gerçekten ıslah etmek idi.

Onbeş yaşını bitirmemiş, fakat temyiz kudretine sahip buldukları cihetle mahkûmiyetlerine gidilmiş olan çocuklar, 54. maddenin son fıkrası gereğince, eğer cezanın infazına başlandığı zaman onsekiz yaşını bitirmemişlerse, cezalarını bir “ıslahhanede” çekeceklerdir. Üzülerek kaydedelimki memleketimiz de bu çeşit tek bir ıslahhane mevcuttur: Ankara civarında Kalaba köyündeki “Yeni Çocuk İslahevi” Aşağı yukarı 250 hükümlüyü barındırmak için kurulmuş olan bu müessesenin yetersiz olduğu aşikârdır. Üstelik buraya ancak cezası altı ay veya daha fazla olan küçük hükümlüler kabul edilmektedirler. Şu halde, bu ikinci grup

için de pratikte pek fazla birşey yapılmış değildir. Filhakika 1951 yılında mevcut ve 12-15 yaş arasında bulunan 3715 çocuktan sadece 93 ü cezasını adı geçen ıslah evinde çekmiştir ki, bu da mevcudun aşağı yukarı % 2,3 üdür. Bu mikdar 1954 yılında 399 a yükselmiştir ki, ayrıca tünkide değer. 250 kişi için kurulmuş bir müesseseye bu rakkamın çok üstünde çocuk kabulü muhakkakki sistemin işleyişini sekteye uğratacak, müessiriyetini azaltacaktır.

Kalaba ıslah evinde çocuğun bilhassa moral eğitimi üzerinde durulmakta; kendisine okuma yazma öğretilip, bir meslek sağlanmaktadır. Bu gayeyle okuma dersaneleri ve iş atölyeleri kurulmuştur. Başlıca iş konuları : terzilik, marangozluk, demircilik, kunduracılık ve daktilodur.

"1938-1954 Hükümler İstatistiği"nde "Ankara Çocuk İslah evi" çalışmalarına dair verilen rakkamların yetersizliği bu müessese üzerinde daha açık bir fikir edinmemizi imkânsız kılıyor. Keza cezalarını «ıslah evinde» tamamlayıp çıktıktan sonra tekrar suç işliyen çocukların sayısı da bilinmediği için müessesenin başarı derecesi üzerinde bir tahminde bulunmak pek güç, hatta imkânsızdır.

«İslah evlerinde terbiye» konusunda kanaatımızca bilhassa dikkat edilmesi lâzım gelen husus, bu müesseselerde hüküm süreceğ olan atmosferin gerçek günlük hayat havasına tamamen uydurulmasıdır. Aksi takdirde, ıslahhanenin sun'i havası içinde yetiştirilen çocuk ileride cemiyete döndüğü zaman tekrar intibaksızlık gösterecek, ve neticede gene kolaylıkla suça kayabilecektir.

Suçu işlediği sırada onbeş yaşını bitirmiş fakat onsekiz yaşını doldurmamış çocuklar eğer cezanın infazına başladığı tarihte onsekiz yaşını tamamlamamış iseler- cezalarını, 55. madde gereğince, "hususî cezaevlerinde" veya "büyüklerle mahsus cezaevlerinin hususî kısımlarında" çekeceklerdir. Hükümün isabetine rağmen, bu çeşit özel cezaevlerinin memleketimizde pek mahdut sayıda olduğunu bilhassa belirtmek isteriz.

Biri İzmir'de diğeri Eskişehir'de bulunan çocuk cezaevlerinin aşağı yukarı yüz kadar küçüğü barındırabilmesine mukabil; 1951 yılında 15-18 yaşındaki suçlu çocuk sayısının 15.227 olduğunu hatırlatırsak, durumun kötülüğü hakkında daha fazla birşey söylemeye lüzum kalmıyacaktır.

Maddi imkânsızlıklar yüzünden kendilerine mahsus ceza evlerine yerleştirilemeyen suçlu çocuklar, ya büyüklerle mahsus hapisanelerin sözde «hususî kısım»larında cezalarını çekmekte, veyahut ta cezalarının infazı onsekiz yaşın tamamlanmasına kadar tehir edilmekte ve müteakiben büyüklerle mahsus ceza evlerine konulmaktadır.

Bu ikinci hal çaresinin çocuklar için ne kadar tehlikeli olduğu meydandadır. Onaltı yaşında bir suç işleyip mahkûm olan çocuk iki yıl serbest dolaşacak ve onsekiz yaşını bitirince eski bir günahın kefareti öder gibi ceza evine kapatılıp, cezasını çekmeğe başlayacaktır. Böylece çocuğun belki de bu iki yıl içinde kurduğu iş düzeni alt üst olacak, yahut devam ettiği tahsili yarıda kalacak, gösterdiği iyi hal hiçe sayılacak; ve rijid adâlet te "hak yerini bulduğu için" memnuniyet duyacaktır. Bu şartlar altında, müessir bir ceza politikasından bahis en hafif ifadesiyle günlünc ve acıdır.

Suçlu çocukların ıslahanelerde bir müddet kalmasıyla iş, muhakkak ki, bitmiş değildir. Bu çocuklar daha uzun müddet yardıma, dayanağa muhtaçtırlar. İslahhanenin terkiyle başlayan "post-cure" safhasının önemini küçümsemek yanlış bir harekettir. "Suçlu" olarak adlandırılan çocuk, etrafında uyandırabileceği şüphe ve itimatsızlık neticesi, iş bulmakta güçlük çekebilir; tek başına halledemeyeceği yeni problemlerle karşılaşabilir; yahutta kendini tekrar terk edilmiş hissetmesi onu bedbinliğe düşürebilir, ona tehlikeli arkadaşlıklar peyda ettirebilir. Suçta mükerrirliğin önlenmesi ancak heriki safhanın birden başarıyla neticelenmesine bağlıdır. Bunun için de ıslah evlerinin yanında resmi veya özel patronaj müesseselerine ihtiyaç vardır. Bu sebeple, geç olmakla beraber, memleketimizde temmuz ayında resmen kurulduğunu öğrendiğimiz "Türk patronaj cemiyetini" memnuniyetle karşılıyoruz.

Suçta meyil gösteren yahut suçu kolaylaştıran bir muhit içinde bulunan bir çocuğu bu tehlikeli durumdan kurtarmak için onun suç işlemesini beklemek isabetli bir politika olmasa gerektir. Suçu daha kaynağında boömak gayesiyle son yıllarda, garp örneklerinden istifade edilerek memleketimizde de harekete geçilmiş; ve 23. 5. 1949 tarih ve 5387 sayılı bir kanunla bu önemli konu nihayet ele alınmıştır.

Kimsesiz ve korunmağa muhtaç çocuklara dair olan bu kanunun 1. maddesine göre "beden, ruh ve ahlâk gelişmeleri tehlikede olup ana ve babasız, ana babası belli olmıyan ve Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre haklarında koruma tedbirleri alınmasında zaruret görülen çocuklar" bu kanunun şumulüne girmektedirler. Mahallin en büyük milli eğitim memuru korunmağa muhtaç bir çocuğun kendi mıntakasında bulunduğunu haber alır almaz harekete geçecek; bir taraftan ilk tedbirleri emrederken, diğer taraftan mahkemeye müracaatla mezkûr çocuk hakkında bir karar alınmasını isteyecektir. Mahkeme çocuğun durumunu inceledikten sonra kendisini ya bir şahsa teslim edecek veya bir aile yanına yahut bu gaye ile kurulmuş bir müesseseye yerleştirecektir. Çocuğun bakılıp yetiştirilmesi rüşt yaşına kadar devam edecektir.

Çocuğu teslim alan aile yahut müessesese çocuğun tahsil ve terbiyesi ve bilhassa ileride bir meslek sahibi olmasına dikkat edecektir. Köylerde muhtarlar ve ihtiyar hey'etleri, kasabalarda belediyeler bu hususların kontroluyla vazifelendirilmişlerdir. Keza belediyeler birleşerek veya tek başlarına çocuk bakım ve yetiştirilmesini sağlayacak müesseseler kurmağa yetkilidirler.

Aynı şekilde bu faaliyete Devletin de iştiraki sağlanmış, mahallen bakılması mümkün olmayan çocuklar için "çocuk bakım yurtları" ve "yetiştirme yurtları" kurulması hüküm altına alınmıştır. Bakıma muhtaç çocuklar öğretim çağına kadar "çocuk bakım yurtları"nda kalacak, müteakiben yetiştirme yurtlarına devredileceklerdir. Çocuk göstereceği katibiyet ve ilgiye göre ya yatılı parasız okullarda (eğer imtihanı kazanırsa) öğretime devam edecek, veyahut ta bir meslek veya san'at sahibi olması için civar fabrika yahut atölyelere gönderilecek, çıraklığa verilecektir.

Adı geçen kanununun tatbikatını sağlamak; alınacak tedbir ve kurulacak müesseselerin çeşidi üzerinde karar almak gayesiyle "danışma kurulları" da derpiş edilmiştir. Bunlar merkezde Milli Eğitim Bakanının başkanlığında toplanan «çocuk koruma genel danışma kurulu», illerde «il çocuk koruma kurulu»; ilçelerde de «ilçe çocuk koruma kurulu» dur.

Sayıları bugün için pek mahdut olan bu müesseseler (dört ilâ beş) gerektiği gibi geliştirildiği takdirde çocuk suçluluğuna karşı en müessir silâh haline geleceklerdir. Bu resmî yahut yarı resmî teşekküllerin yanında, garp memleketlerinde olduğu gibi, özel teşebbüslerin de bu alana el atması her halde çok yerinde ve faydalı bir hareket olacaktır.

Yetişinceye kadar daima fedakârlık isteyen çocuğu, muhtaç olduğu ihtimamdan mahrum bırakmanın cezasını cemiyet hergün acı bir şekilde ödemektedir.